

УДК 655.424

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТОНІКИ СУЧАСНИХ СТУДЕНТСЬКИХ ДРУКОВАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

Х. Р. Білограць

Українська академія друкарства,
вул. Підголосько, 19, Львів, 79020, Україна

Проаналізовано структуру друкованих студентських періодичних видань; визначено особливості архітектонічних елементів, їх недоліки в пресі для студентів. Описано впливи модульної сітки на роботу над випусками, а також досліджено систему рубрикації студентських видань.

Ключові слова: сучасна українська студентська друкована періодика, структура видань, модульна сітка, рубрики.

Постановка проблеми. Кожному періодичному виданню характерні певні архітектонічні особливості, що виокремлюють його від інших та допомагають ідентифікувати, разом із тим у межах конкретного виду прослідковуються тенденції використання тих чи інших елементів. Дослідження студентських газет дозволило визначити елементи, особливості та прийоми, які найчастіше трапляються в означеній періодиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Структурою власне студентської періодики цікавилися, зокрема, О. Дуб та А. Іщик, котрі описали переваги використання модульної сітки для розробки макету та композицію друкованого студентського видання. Архітектоніку преси, її елементи у своїх працях досліджували В. Іванов, М. Картер, Г. Кнабе, І. Мудра, О. Харитоненко, Т. Харроуер, В. Шевченко, А. Янченко.

Мета статті. Дослідити архітектонічні особливості друкованих студентських періодичних видань на основі проаналізованих більше 300 примірників, виявити переваги та недоліки преси для молоді, котра навчається у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Архітектоніку як науку про структуру та композицію видання досліджує, зокрема, В. Шевченко, вважаючи, що структура — це внутрішньозмістова будова газети, виокремлення елементів, скріплення у єдине ціле, визначення місця кожного з них на сторінці та у виданні. Зміст газетних матеріалів передається літературною формою, через яку формується їх сутність, а вже згодом дизайнери обирають графіку шрифтів, зображення, співвідношення розмірів частин і цілого, засоби побудови сторінок і розворотів [14].

Отже, особливість будь-якої газети, і студентської зокрема, полягає в тому, що вона існує в часі та просторі. З урахуванням цього розглянемо різні рівні композиції:

- композиція газети як системи організації й розподілу матеріалів, зумовлених характером і традиціями газети, а також перспективними й поточними планами роботи редакції;

- композиція номера, де реалізуються загальні принципи організації та розподілу матеріалів залежно від матеріалів і плану номера;
- композиція шпальти (в окремих випадках — розвороту) як спосіб розташування матеріалів і використання образотворчих засобів у співвідношенні з конкретним змістом частини номера та його загальною тематико-жанровою й графічною сукупністю.

На основі виокремлених трьох рівнів композиції газети, проаналізувавши студентські періодичні видання, сформулюємо головні тенденції, завдяки яким вдається дотримуватись правил, притаманних визначеній періодиці:

- композиції всіх випусків газети студенти-дизайнери досягають завдяки схемам побудови;
- повтор композиції всіх авторських матеріалів попередніх номерів у кожному випуску;
- на найнижчому рівні — шпальті чи розвороті, специфіка в особливостях верстки ілюстративних матеріалів та тексту.

Пересічний читач зазвичай ніколи не звертає уваги на систему композиційної побудови видання, сприймаючи головно лише сюжетний зміст. Дизайнер, художній редактор, на думку А. Іщика, свідомо оперують структурними елементами видання, використовують потрібні та доречні художні засоби, беруть за основу певну композиційну модель, обирають умовні схеми побудови, що називаються модульною сіткою [5]. За справедливим твердженням О. Дуба, модульна сітка є каркасом, який визначає, де на сторінці розміщуватимуться елементи, і складає систему недрукованих (яких не видно при друці) вертикальних і горизонтальних ліній (напрямних), що ділять сторінку [3].

З допомогою напрямних здійснюється верстання вже багато років. На нашу думку, такий спосіб ефективний і суттєво скорочує витрати часу на макетування, оскільки створений шаблон використовується при наступних випусках. Добре продумана сітка охоплює фактично навіть найдрібніші елементи, розміщені на сторінці. Окрім того, вона справді надає виданню впорядкованого цілісного вигляду й сприяє збереженню стилю при переході від однієї сторінки до іншої. Визначає модульна сітка також головні зорові правила при роботі з публікаціями. Такі сітки (їх ще називають базовими) суттєво полегшують макетування, хоч і потребують затрат часу на створення.

Модульну сітку створюють та добре продумують майже у всіх редакціях студентських видань. Виняток можуть становити лише редакції, де не знають про її існування, або ж верстають у не призначеному для цього програмному забезпеченні. Саме сітка визначає й демонструє своєрідний стиль верстання, що повторюється з номера в номер, включаючи такі елементи, як колонцифри, колонлінійки, кількість стовпців тексту, відстань між заверстаними матеріалами, тобто охоплює чимало художньо-технічних елементів, які використовуються у виданні. Вона допомагає дотримуватися композиції та структури, зберігаючи «обличчя» з номера у номер.

Найбільшою проблемою та складністю в створенні видання, на переконання А. Іщика, є підпорядкованість, оскільки потрібно уважно стежити за

деталіями. Інколи доводиться відмовлятися від елементів декорування, щоб не порушувати архітектоніку в цілому [5]. Дослідження архітектоніки студентських газет не підтвердило факту виникнення при формуванні структури та композиції дуже великих труднощів. Звичайно, трапляються помилки, що проявляються, наприклад, у вигляді недоречних елементів у періодичному виданні, проте чимало газет виглядає гармонійно. Відсутність потрібних навичок та знань, напевно, замінюється хистом і вмінням креативно мислити.

Головне завдання сучасного видавничого процесу полягає не в традиційному оформленні видання, а в інтенсивній комплексній розробці його функціональної форми. В. Пахомов розглядає видання як упорядкований механізм, що складається з взаємопов'язаних елементів, які діють як єдине ціле [10]. Вважаємо, що більшість студентських періодичних видань, особливо видані майбутніми фахівцями видавничої справи чи дотичних спеціальностей, і справді є цілісними та довершеними. Не завжди гармонійно виглядають газети студентів, які в майбутньому не будуть видавцями.

План творить основу композиції, сама ж вона розпочинається з організації матеріалів — їх розподілу та групування. На співвідношенні аналітичних та інформаційних матеріалів, позитивних і критичних, офіційних і авторських, редакційних і рекламних, текстових та ілюстративних вибудовується кожний наступний випуск. При цьому враховується побудова попередніх номерів, що й складає композицію кожного номера.

Визначивши композицію номера, студенти-видавці беруться за композиційну побудову кожної шпальти, після чого вирішується питання про розташування матеріалів: що саме заверстати на найпомітніших місцях шпальти — у верхніх її кутах; що — у серединній та нижній частинах; до якого матеріалу привернути увагу насамперед та якими засобами; який вид верстки вибрати і т.д. Способи верстки, шрифтове та ілюстративне оформлення, особливості лінійок, графічні акценти — всі художньо-поліграфічні засоби потрібно задіяти для якнайвдалішого виявлення змісту шпальти як частини номера, що має фізичні межі й тематичну самостійність (багатотемність шпальти не позбавляє такої самостійності, хоча й наштовхує на інші вирішення оформлення). Певна річ, побудова та художнє оформлення окремої шпальти повинні бути узгоджені з композицією й оформленням інших шпальт, мають виглядати гармонійно в поєднанні.

В основі композиційної системи на неможливість оцінювати «спокійним оком» увесь предмет одночасно звертав увагу В. Фаворський. Він зазначав, що ми бачимо тільки окремі частини, і за допомогою руху з'єднуємо їх, отримуючи уявлення про просторову форму в цілому. Відповідно, рух і рухові уявлення є в основі тієї зорової цілісності зображення, що внаслідок розгляду відчуває читач [11, 15].

Декілька дослідів провів А. Старч для виявлення, яку частину сторінки погляд читача сприймає швидше та краще запам'ятовує. Результатом стало визначення, що на правій шпальті найінтенсивніше сприймається верхній

правий кут, найменш інтенсивно — нижній лівий. На лівій шпальті закони інтенсивності сприйняття входять у протиріччя з негативними сторонами верстки в корінець [7]. Завдання верстальника, зокрема в студентському виданні, полягає в пошуках найвигіднішого для читача та найбільш вдалого в композиційному відношенні рішення.

Згідно зі статистичними даними ліва шпальта в цілому завжди сприймається не настільки активно, як права (80% по відношенню до правої). Отож ілюстрації на цілу сторінку (зокрема, рекламні блоки) варто розмішувати на непарних, тобто на правих, шпальтах; водночас малюнок, що потребує при читанні детального вивчення й розгляду, наприклад, схему, що доповнює текст, доцільно розмістити зліва від тексту, — на парній сторінці [1; 7]. Звичайно, студентами-видавцями не завжди використовуються подібні рекомендації.

Дослідивши чималу кількість студентських газет, можемо зробити висновки, що дизайнери та верстальники студентських редакцій використовують різні види версток. Композиційні схеми верстки тексту зазвичай можна класифікувати за трьома групами. Види верстки, стверджує В. Іванов, що входять у першу групу, характеризуються за конфігурацією матеріалів. Головною ознакою другої групи є напрям верстки матеріалів на сторінці. Третя група визначається за ступенем симетрії розміщення матеріалів на сторінці [1; 4]. У газетах для студентів верстальники, як правило, використовують різноманітні види верстки, іноді поєднуючи їх у композиції одного номера.

На основі проведених досліджень встановлено, що формування архітектоніки друкованих студентських газет здійснюється за ознаками, властивими елементам оформлення для зручності користування виданням: поділ газети на рубрики, тематичні сторінки, виокремлення в окремий блок коротких інформаційних повідомлень, виділення початку чи закінчення текстів, утворення складених зображальних матеріалів. Таким чином, традиційні елементи оформлення стають показниками складних зв'язків, які об'єднують усі компоненти. В. Фаворський стверджує, щ, значеннєві, архітектонічні, функціональні, композиційні, конструктивні зв'язки — це та незмінна основа, на якій базується видання [11, 15]. Ці елементи, як відомо, поділяють великі матеріали на частини, які розміщують на різних сторінках. Аналіз взаємозв'язків різноманітних типів зв'язків елементів усередині твору В. Ляхов вважає найактуальнішим завданням теорії композиції [8, 15].

Порівняно з газетами попереднього покоління, на думку Т. Харроуера, сьогодні сторінки газети мають жвавіший та цікавіший вигляд, чим вони зобов'язані технічному прогресу [13]. Щоб преса змогла функціонувати за нових ринкових умов, пише М. Картер, вона повинна не тільки інформувати, а й приваблювати. Редакторам нині варто звернути особливу увагу на дизайн [6]. Досліджений та проаналізований матеріал дозволяє стверджувати, що студенти активно користуються новинками технічного прогресу й новим програмним забезпеченням при створенні періодичних видань, роблячи їх цікавими; ними також використовується увесь арсенал елементів. Отож у більшості

студентських видань виділено не тільки текстові матеріали, а й композицію. Іноді настільки, що може видаватися, ніби сама композиція та художньо-технічне оформлення є важливішими за опубліковані статті, насправді ж композиція лише посилює специфіку заверстаних текстів.

Дослідження студентських періодичних видань показали, що редактори газет із перших кроків свого професійного життя намагаються дбати про естетику дизайну, яка виступає умовою й засобом забезпечення високої якості газети та зацікавлення нею реципієнтами. Кожне видання прагне до набуття індивідуального стилю. На думку І. Мудрої, індивідуальний стиль видання створюється з допомогою усвідомленого й виправданого вибору різних засобів дизайну: великий логотип, заголовки й фотографії, активне використання кольору, рамок і лінійок створюють стиль яскравішим, ніж виокремлення за допомогою гарнітури шрифту, суцільного фону та мінімальної кількості друкувальних елементів. Дизайн друкованих ЗМІ та їх пакування створюються здебільшого за індивідуальними критеріями редакцій газети [9]: кожна редакція, утворюючи періодичне видання, продумує його особливості, а також архітектоніку, щоб уже з першого номера привернути увагу й бути цікавою реципієнтам.

Таким чином, застосування елементів у конкретній газеті для молоді, яка навчається у вищих закладах освіти, зумовлено їх роллю; порядок розташування, логічні зв'язки між ними містяться в основі структури видання. Будь-яке порушення єдиної композиції сторінки призводить до атектонічності форми й змісту, погіршує сприйняття газети, руйнує загальноприйняту модель і стиль.

На основі аналізу оформлювальних елементів як системи визначається тип газетних видань. До відмінностей, за якими формуються типи видань, на думку А. Янченка, належать: формат; обсяг; періодичність; кількість використовуваних шрифтів; наявність лінійок, кліше, інших елементів виокремлення та відокремлення. Цілісності газетна сторінка набуває при утворенні засобами виділення змістових блоків [16]. Однак, на підставі отриманих даних, за такими описаними правилами визначення типу газетних видань чітко розпізнати студентські періодичні видання нелегко, адже усі вони можуть мати різні формати, обсяг номерів часто змінюється, періодичність у деяких із них теж нечітка. Щодо використовуваних шрифтів, наявності колонлінійок та інших елементів виокремлення все залежить від стилю та внутрішніх особливостей кожного видання. Попри сказане, їх усе-таки можна виокремити серед інших видів періодичних видань.

Архітектонічність друкованого видання залежить від точності композиційного відображення та гармонійного підпорядкування частин у цілому. Найточніше архітектоніка видання, за словами В. Ляхова, відображена в системі рубрик, заголовків. Правильно оформлений взаємозв'язок рубрикаційних частин — одна з головних вимог композиції [8]. Проаналізувавши студентські періодичні видання, констатуємо, що кожна редакція дотримується своєї традиційної верстки рубрик і використовує її практично в кожному номері.

На думку В. Іванова, рубрика є особливим різновидом газетного заголовка [4], а Д. Георгієв зазначає, що розділ газети, який підтримується в ній з певною періодичністю, — один із найважливіших структурних елементів такого типу видань [2], завдяки йому й забезпечується архітектонічна цілісність.

З огляду на досліджуване, рубрики в більшості друкованих видань для студентів переважно постійні, узагальнювальні, інформативні, з фіксованим розташуванням на певних сторінках, типово оформлені в межах усього макета. Найважливіша їх функція, як стверджує О. Харитоненко, — не зацікавлення, привертання уваги читача, створення «обличчя» газети, а структурування видання та полегшення пошуку інформації [12]. Чітка система рубрикації дозволяє без застосування спеціальних елементів і засобів оформлення групувати окремі матеріали, визначати взаємозв'язок конкретних елементів усередині рубрик та надає виданню стилю оформлення [15].

Підсумовуючи проаналізоване, зазначимо, що в друкованих студентських виданнях наявні рубрики:

- новини (що відбулося в студентському містечку, в навчальному закладі, країні та світі);
- опис власних думок про певні проблеми;
- інтерв'ю;
- пізнавальна інформація;
- поетичні доробки (студентів або відомих письменників);
- психологічні тренінги, корисні поради (як досягти успіху, як не марнувати час, як скласти екзамени сесії без зусиль, як написати роботу курсову чи диплом);
- рекламні оголошення (найрізноманітніші — від оголошень про роботу до даних, як провести вільний час і який клуб доцільно відвідати);
- конкурси та переможці (наприклад, «конкурс краси», «конкурс на найчистішу кімнату»); анонси (що, де і коли буде відбуватися; про гранти на навчання);
- гороскоп (іноді придуманий самими студентами);
- фотоколаж (наприклад, щодо певної події);
- оголошення та реклама.

Висновки. Студентські газети як єдине ціле існують у багатьох номерах. Саме композиція об'єднує всі номери газети чи журналу спільними художньо-технічними ознаками: системою розташування матеріалів на шпальтах, розділах і рубриках; постійністю та упорядкованістю розділів і рубрик; способами виокремлення матеріалів та їх індивідуальним оформленням. Чимало студентів-видавців дотримується правил архітектоніки газет, водночас наявні іноді й помилки. Студентам-видавцям часто допомагає власна креативність та нетипове бачення структури, якого немає в досвідчених фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безугла Л. Композиційні види верстки / Л. Безугла // Молода наука-2011 : зб. наук. праць студентів, аспірантів і молодих вчених. — Запоріжжя : ЗНУ, 2011. — С. 203 – 206.
2. Георгиев Д. Режиссура газеты / Д. Георгиев ; [пер. с болг. Э. М. Дурыгиной]. — М. : Мысль, 1979. — 260 с.
3. Дуб О. О. Дослідження переваг використання модульної сітки при розробці макету студентського видання / О. О. Дуб // Асоціювання студентської журналістики: через навчання до професійного розвитку : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. — Запоріжжя : Дніпровський металург, 2008. — С. 97–100.
4. Иванов В. Ф. Техніка оформлення газети. Курс лекцій : навч. посіб. [для студ. факульт. Журналістики] / В.Ф. Иванов. — К. : Знання, 2000. — 222 с.
5. Іщик А. О. Композиція друкованого журнального видання (на прикладі проекту журналу для студентів «Гуртожиток») [Електронний ресурс] // А. О. Іщик ; Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки // Простір і час сучасної науки : XI Міжнар. наук. інтернет-конф. (15–17 квітня 2015 р.). — Режим доступу : <http://intkonf.org/ischik-ao-kompozitsiya-drukovanogo-zhurnalnogo-vidannya-na-prikladi-proektu-zhurnaludlya-studentivgurtozhitok/>
6. Картер М. А. Современный дизайн газет [Электронный ресурс] / Мишель А. Картер; пер. Т. Папиной, под ред. А. Касьяненко. — М., 1995. — Режим доступа : http://evartist.narod.ru/text4/19.htm#з_5.
7. Кнабе Г. Энциклопедия дизайнера печатной продукции / Г. Кнабе. — М. – К. : Диалектика, 2006. — С. 479.
8. Ляхов В. Н. Очерки теории искусства книги / В. Н. Ляхов. — М., 1971. — С. 62.
9. Мудра І. М. Оформлення газети як засіб медіамаркетингу / І. М. Мудра // Світ соціальних комунікацій : наук. журн. — К. : КиМУ, ДонНУ, КПУ, 2013. — Т. 9. — С. 128–131.
10. Пахомов В. В. Книжное искусство: Замысел оформления. Иллюстрации : [в 2-х кн.] / В. В. Пахомов. — М., 1961–1962. — Кн. 1. — 424 с.
11. Фаворский В. А. О композиции // В. А. Фаворский // Декоративное искусство. — 1965. — № 7. — С. 11.
12. Харитоненко О. І. Газетна рубрика в історії та сучасності: функції, види, традиції оформлення / О. І. Харитоненко // Держава та регіони. — 2012. — Вип. 3. — С. 101–105. — (Серія «Соціальні комунікації»).
13. Харроуер Т. Настольная книга газетного дизайнера / Т. Харрауер. — Воронеж : КП-Воронеж, 1999. — С. 6.
14. Шевченко В. Е. Архітектоніка сучасного українського газетного видання (системна організація та закономірності розподілу елементів) : автореф. ... дис. канд. філол. наук : 10.01.08 / В. Е. Шевченко ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. — К., 2002. — 20 с.
15. Шевченко В. Е. Елементи оформлення сучасного газетного видання / В. Е. Шевченко // Наукові записки Інституту журналістики. — К., 2000. — Т. 1. — С. 88–95.
16. Янченко А. Є. Графічний дизайн як базова категорія оформлення сучасного газетного видання / А. Є. Янченко // Наукові записки Інституту журналістики. — К., 2011. — Т. 45. — С. 73–78.

REFERENCES

1. Bezugla L. (2011), Compositional types of layout; Scientific works of students, PhD students and young scientists Young Science 2011, Zaporizhia, pp. 203–206.
2. Georgiev D. (1979), Direction of newspaper, Mysl', Moscow.

3. Dub O. A. (2008), Study of the use of a modular grid layout in the development of the student edition, An association of student journalism: through learning to professional development, Proceedings of the International Scientific Conference, Dniprovskiy metallurgist, Zaporizhia, pp. 97–100.
4. Ivanov V. F. (2000), Technique of newspapers design: Lectures, Znannia, Kyiv.
5. Ichyk A. Composition of the printed journal edition (on example of project magazine for students «Gurtozhytok») [electronic resource], access: <http://intkonf.org/ischik-ao-kompozitsiya-drukovanogo-zhurnalnogo-vidannya-na-prikladi-proektu-zhurnalu-dlya-studentivgurtozhitok/>
6. Carter M. A. Modern newspapers design, [electronic resource], access: http://evartist.narod.ru/text4/19.htm#3_5.
7. Knabe G. (2006), Encyclopedia printed production for designer, Dialectika, Moscow, Kyiv.
8. Lyakhov V. N. (1971), Essays of the art theory of books, Moscow, p. 62.
9. Mudra I. M. (2013) The design of newspaper as a means of marketing, The world of social communications: science journal, Kyiv, T. 9., p. 128–131.
10. Pahomov V. V. (1961–1962), Art of Book: The idea of design. Illustrations, Moscow, B.1.
11. Favorskiy V. A. (1965), About the composition, Decorative arts, № 7, p.11.
12. Haritonenko O. I. (2012), Newspaper column in history and modernity: functions, types, design traditions, Derzhava ta region, №3, pp. 101–105.
13. Harrouer T. (1999), Necessary book of newspaper designer, Publish house KP-Voronezh, p.6.
14. Shevchenko V. E. (2002), Architectonics of modern Ukrainian newspaper edition (systematic organization and regularities of distribution), author's abstract of PhD dissertation, Kyiv.
15. Shevchenko V. E. (2000), Elements of design of modern newspaper, Naukovi zapysky of the Institute of journalism, № 1, Kyiv, pp. 88–95.
16. Yanchenko A. E. (2011) Graphic design as a basic category of modern design of newspaper, Naukovi zapysky of the Institute of journalism; № 45, Kyiv, pp. 73–78.

FEATURES OF ARCHITECTONICS OF MODERN STUDENTS PRINTED PERIODICALS

H. R. Bilograts

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pidholosko St., Lviv, 79020, Ukraine
Bilograts.khristina@gmail.com*

The article analyzes the structure of students printed periodicals. There have been shown the features of architectonic elements, their deficiencies in the press for students. We describe the impacts modular grid on the work on issues. We have researched the categorization of system of student editions.

Keywords: *modern Ukrainian students printed periodicals, edition structure, modular grid, newspaper categories.*

Стаття надійшла до редакції 19.12.2014.

Received 19.12.2014.